

Pred desetimi leti je dr. Pavel Apovnik inštitutu Urban Jarnik izročil obsežno publikacijo z naslovom *Leksikon slovenskega narečja v pliberškem okolju z ustrezniciami v slovenskem knjižnem jeziku, v nemškem jeziku in etimološko razlago*. Izvod je bil eden izmed dveh tiskanih »poskusnih zvezkov« leksikona, ki ga je sestavil dr. Apovnik v želji, da bi dragoceno zbrano gradivo pripravili za tisk v publikaciji, namenjeni širšemu krogu ljudi.

Leksikon je nastajal več let na temelju avtorjevega lastnega odličnega znanja domačega podjunskega narečja Pliberka in okolice ter na podlagi obsežne literature, ki je bila avtorju v pomoč pri sestavljanju in izpopolnjevanju dela. Njegov izjemno spoštljiv odnos do domačega slovenskega govora, ki so ga gojili v družinski hiši in govorili v bližnji in širši okolici, ter njegovo strokovno znanje na področju slovaropisja¹ sta bili osnovi za skrbno pripravljeno delo, ki je hkrati poljudno in znanstveno.

Med prvimi, ki je opisal posebnosti podjunskega narečja, je bil Urban Jarnik v razpravi *Obraz slovenskoga narčja u Koruškoj*,² v kateri na Koroškem evidentiral tri narečja: *junsko*, *rožansko* in *ziljsko*. Posebnost članka, ki je izšel leta 1842, je, da je Jarnik navedel tudi število govorcev; samo za Podjuno jih je naštel več kot 100.000. Leto pred tem je izšla prva študija o osemnajstih slovenskih narečjih ruskega slavista Izmaila Sreznjevskega.³ Leta 1933 je izšla razprava o podjunskih narečjih ruskega raziskovalca Aleksandra Isačenka.⁴ Govor jugovzhodne Podjune, to je govor t. i. »Poljancev«, je v svoji disertaciji na začetku sedemdesetih let 20. stoletja podrobno opisal slovenist dr. Pavel Zdovc,⁵

¹ Glej: Literatura in viri / Literatur und Quellen, str. 291–293.

² Jarnik, Urban: *Obraz slovenskoga narčja u Koruškoj*. V: Kolo 1, 1842, 41–57.

³ Sreznjevskij, Izmail Ivanovič: O narečjih slavjanskih. V: *Žurnal Ministerstva narodnago prosvěščenija* (31), St. Petersburg 1841, 133–164.

⁴ Issatschenko, Alexander: *Die Dialekte des Jauntales in Kärnten*. Phil. Diss. Wien, 1933.

⁵ Zdovc, Pavel: *Die Mundart des südöstlichen Jauntales in Kärnten: Lautlehre und Akzent der Mundart der „Poljanci“*. Wien 1972 (= ÖAW, Philologisch-Historische Klasse, Schriften der Balkankommission, Linguistische Abteilung).

docent na Inštitutu za slavistiko Univerze na Dunaju. Zdovc je razvil tudi poljuden narečni fonetični zapis, ki je berljiv in dostopen širšemu krogu bralk in bralcev. Uporabil ga je predvsem v literarnih delih Milke Hartman in »Pokržnikovega Lukana« (Janka Messnerja).

Podjunsko narečje je bilo deležno pozornosti predvsem v znanstvenih razpravah (Urban Jarnik, Aleksander Isačenko, Tine Logar, Pavel Zdovc, Stanislav Hafner, Erik Prunč, Ludvik Karničar, Tatjana Schauer-Trampusch, Silva Krivograd), v literaturi (Milka Hartman, Janko Messner) in pri zapisih ljudskih pesmi in pripovedi (Engelbert Logar, Martina Piko-Rustia). Slovarji narečnih in manj znanih besed pa so del znanstvenih raziskav o podjunskih govorih ter raznih glasbenih, pripovednih in etnoloških publikacij in zbirk (npr. serija Tako smo živeli – Življenjepisi koroških Slovencev).

Avtor pričujočega leksikona, Pavel Apovnik, pa se je dela lotil sistematično in zapisal več kot 4630 gesel (z marsikaterimi variantami) z raznih področij vsakdanjega in prazničnega življenja – v preteklosti in danes. Zbirka gesel je zato tudi priča lokalnega koroškega jezikovnega in kulturnega bogastva, ki ga premorejo tisti, ki narečje govorijo, ga gojijo in razvijajo. Danes se zavedamo, da je dobro znanje narečja most do učenja knjižnega jezika. Zato naj bi bil leksikon tudi spodbuda za vse, ki narečje govorijo, da ga tudi uporabljajo – predvsem z najmlajšimi otroki, ki z narečnim besediščem osvojijo domači svet, s katerim varno stopajo v širši svet.

Pavel Apovnik je v poskusnem zvezku zabeležil narečne besede kot izhodiščna gesla in dodal slovensko in nemško standardno ime ter etimološko razlago besed. Pri inštitutu Urban Jarnik smo predlagali, da k izhodiščnemu narečnemu zapisu dodamo še fonetične zapise narečnih besed, ki jih je pripravila slovenistka dr. Tatjana Schauer-Trampusch, domačinka iz Doba pri Pliberku, vešča lokalnega pliberškega narečja. S fonetičnim zapisovanjem se je seznanila in ga usvojila med študijem in ob pisanju zaključnih del na Inštitutu za slavistiko Univerze v Gradcu. Še tako dober narečni zapis ne more zabeležiti natančne izgovarjave, zato je nastala tudi avdiodokumentacija narečnih besed. Pavel Apovnik je v svoji govorici povedal narečne besede in fraze, zvočno dokumentacijo za objavo na spletnih portalih pa pripravlja sodelavec inštituta Florian Jordan MA. Pri snemanju narečnih izrazov in fraz je bila v veliko pomoč hčerka Doroteja Apovnik.

Prepoznavna značilnost podjunskega narečja je t. i. švapanje, to je izgovarjava v namesto *l* pred *a* in *o*, npr. hlače = *hvôče*, bog lonej = *buəh vonej*. Zelo značilen za Podjuno je tudi prehod dolgega *a* v širok *o*, npr. žaba = *žôba*, zato Podjunčane včasih šaljivo oponašajo z rekom: »*Nôša môčka miš vôči*.« Podjunčani tudi »štekaajo«, kar pomeni, da kazalne zaimke in prislove okrepijo s *š*, zato Podjunčani ugotavljajo: »*Štak je štuə na sviəti!*« Značilna pa je tudi diftongizacija, to je izgovarjava dvoglasnikov *ea*, *oa* namesto *e* in *o* v tipih besed sestra (*seastrə*) in gora (*goara*). Dvoglasnike *iə* in *uə* namesto *e* in *o* izgovarjajo na mestih, kjer je bil prvotno glas *jat* (ē) oz. dolgi *o*, npr. breg = *briəh*, kost = *kuəst*. V Podjuni ne poznajo mehčanja (palatalizacije) soglasnikov (npr. *k* v *č*, *g* v *h*), znan je le prehod *g* v *j*, npr. noge = *noaje*. To je zvočna podoba narečja okoli Pliberka in okolice, že v Globasnici pa je ta nekoliko drugačna: Globašani so prepoznavni po izgovarjavi grlnega zapornika *q*, namesto *k*, ki je sicer značilen za Rož. Že Jarnik je v svoji razpravi iz leta 1842 kot podjunske značilnosti navedel, da *k* ostaja nespremenjen, da se velarna zapornika *k*, *g* ne pretvarjata v *č*, *š* in *j* kot v Rožu in na Zilji. Opozoril je tudi na labiovelarizacijo *a-ja* (prehod *a* v *o*: *moti*, *mom*, *dom*, *krol*) in na »štekanje« (*štu*, *šteka*, *štod*).

Posebnost podjunskega narečja pa so tudi številni posebni narečni izrazi, ki jih delno danes ne (pre)poznamo več, ker niso več v rabi: to so izrazi s področja kmetijstva, rokodelstva, gospodinjstva ipd., kjer je spremenjeni način dela in življenja tudi vnesel novo sodobno izrazje. Zato je tem bolj pomembno, da so zabeležena tudi narečna imena, ki pričajo o nekdanji kulturi dela, življenja in razmišljanja. Pavel Apovnik je pri posameznih narečnih izrazih dodal tudi značilne narečne fraze.

Pot do izdaje knjige je bila dolga. Avtor je prvotno zbirko še dopolnjeval, pri inštitutu pa smo prevzeli uredniško delo za pripravo knjige za tisk. Mag.^a Uši Sereinig je pregledala in sourejala gradivo ter koordinirala dopolnila in popravke. Za svetovanje pri etimoloških razlagah smo vključili priznanega jezikoslovca dr. Heinza-Dieterja Pohla, dolgoletnega profesorja na Univerzi v Celovcu. Pred izdajo knjige je delo kritično pregledala Ana Smrtnik-Einspieler, BEd, ki študira nemščino in slovenščino na Univerzi v Celovcu. Kot pozorna bralka je delo prebrala tudi z očmi mlade generacije, ki ji je ta leksikon še posebno namenjen.

Zahvaljujemo se vsem podpornikom, ki so omogočili pripravo in izdajo knjige: Uradu zveznega kanclerja na Dunaju, Ministrstvu za izobraževanje, znanost in raziskave na Dunaju, Biroju za slovensko narodno skupnost pri Deželi Koroški in Oddelku za kulturo dežele Koroške s projektno podporo ter Uradu vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu z bazično podporo.

Prav posebej pa se zahvaljujemo avtorju dr. Pavlu Apovniku za skrbno in predvsem »srčno« pripravljen delo, ki izhaja ob bližajoči se 90-letnici pravnika, politika in kulturnika, ki je močno oblikoval politično in kulturno življenje koroških Slovencev. Med letoma 1997 in 2004 je bil predsednik Narodopisnega društva Urban Jarnik in je pripomogel, da se je inštitut Urban Jarnik uveljavil kot znanstvena ustanova in kot ustanova koroških Slovencev. Vedno mu je bilo pri srcu oboje – znanost in ljudje.

Krščanska kulturna zveza je bila leta 2010 pobudnica iniciative Slovenščina v družini, v katero je vključen tudi inštitut Urban Jarnik. V sklopu iniciative je leta 2012 v sodelovanju s kulturnim društvom KPD Drava izšla zgoščenka *Kralj Matjaž in pripovedke v podjunskem narečju*, ki je namenjena otrokom in odraslim. Iniciativa opozarja, da naj bi v družinah govorili narečje (narečja, kadar jih je več), ki je v družinah večkrat še pristno, a ga z otroki niso več govorili oz. ga ne govorijo več. Jezikovni asimilaciji so posebej podvržena narečja, ki jih opuščajo kot jezik komunikacije v družinah in na vasi.

Narečja kot »mikrojeziki« ustvarjajo izjemno bogato jezikovno in kulturno podobo slovenskega kulturnega prostora. Slika bo tem lepša, čim bolj bodo ohranjeni posamezni mozaični kamenčki, posamezni živi govori. Pričujoči mozaični kamen izpopolnjuje sliko in podobo slovenskega jezikovnega in kulturnega prostora. Naj se avtorjeva želja, da bi leksikon pripomogel k ohranitvi in živi rabi podjunskega narečja Pliberka in okolice, izpolni.

Martina Piko-Rustia,
vodja Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik

DR. PAVEL APOVNIK – VSESTRANSKI KULTURNIK, PUBLICIST, SVETOVALEC, ZNANSTVENIK, POLITIK, ZADRUŽNIK, LJUBITELJ DRUŠTVENEGA DELOVANJA

Kar na začetku smem reči, da mi je dr. Pavel Apovnik mnogokrat stal ob strani, da mi je dal nešteto idej in predlogov in me podpiral predvsem v mojem poklicnem življenju. Moje prvo srečanje z njim je bilo, ko je bil v službi na okrajnem glavarstvu v Velikovcu, kjer je bil strokovnjak za vodno pravo. Glede tega sva bila z očetom Jankom Tolmaierjem pri njem, da je očetu razložil nejasnosti. Srečevala sva se tudi na prireditvah Gospodinjske šole v Šentrupertu, ki so jo vodile šolske sestre. Z njimi je imel Apovnik zelo dober odnos in je neštetokrat zahajal k njim.

Ko je bil glavni kandidat Koroške enotne liste na deželnozborskih volitvah leta 1975, sem mu predlagal, da bi obiskal tudi bivše begunske rojake v Špitalu ob Dravi. Takoj je bil pripravljen. Spremljal naju je duhovnik prof. Alojzij Luskar iz Kamna, kjer je svojčas ob nedeljah in praznikih opravljal bogoslužje za Slovence in Hrvate. V Špitalu sem povabil takratnega študenta Lojzeta Dolinarja, da nam je natančno pokazal naslove. Zelo veliko rojakov nas je navdušeno sprejelo, kar je pokazal tudi volilni rezultat v tem kraju.

Ko je Pavel Apovnik prevzel vodstvo Urada za slovensko narodno skupnost pri koroški deželni vladi, sem ga kot tajnik Krščanske kulturne zveze (KKZ) začel redno obiskovati. Zelo dobro je poznal mojo dejavnost pri KKZ, enako tudi vseh drugih slovenskih ustanov: Slovenske prosvetne zveze (SPZ), Katoliškega doma prosvete Sodalitas, Katoliške prosvete in nič manj tudi dejavnosti naših društev. Da so se lahko srečevale vse izobraževalne ustanove na Koroškem, tudi koroških Slovencev in njihove osrednje kulturne organizacije, je dežela Koroška ustanovila poseben referat. Urad za slovensko narodno skupnost je zastopal dr. Pavel Apovnik. Za KKZ smo imeli rednega zastopnika.

Posebej rad bi izpostavil Prosvetno društvo Lipa v Velikovcu, kjer so dr. Pavel Apovnik, rektor Jože Kopeinig in Janez (Hanzi) Kuchling, p. d. Havžar iz Štriholč pri Želinjah, leta 1974 ponovno oživili slovensko kulturno društvo. Društvena pravila je napisal dr. Apovnik. Bil sem navzoč pri pripravah in na občnem zboru, ki je bil pri šolskih sestrah v

Šentrupertu. Uvodni govor, v katerem je poudaril pomen društvenega delovanja v tem kraju, je imel Pavel Apovnik. Za predsednika je bil izvoljen Janez Kuchling.

Da bi se več bralo, je Apovnik pripisoval velik pomen »društvenim knjižnicam«. Že v začetku mi je dal jasno vedeti, da naj bi KKZ opozarjala društva, da obnovijo knjižnice. Nekatera so to tudi storila. Drugo, kar mu je bilo zelo pomembno, je bilo »izobraževanje odraslih«. Zato naj bi društva in tudi KKZ organizirala razna predavanja.

V sklopu Apovnikovega vodenja Biroja za narodno skupnost je bila njegova pobuda novega prireditvenega formata, v katerem naj bi okraji zunaj dvojezičnega ozemlja spoznali slovensko manjšino na Koroškem in njeno kulturno delovanje, nesporno eden največjih uspehov. Pri tem je našel zanesljivega podpornika v Karlu Anderwaldu, takratnem namestniku direktorja Direkcije urada deželne vlade. Prva prireditev z dvojezičnim naslovom »Kulturwoche/Kulturni teden« je potekala v Špitalu ob Dravi leta 1993. Pri sestavi sporeda redno sodelujeta tudi KKZ in SPZ. Kulturni teden (od leta 2024 Kulturtandem/Kulturni tandem) po Apovnikovi zaslugi, hvala Bogu, poteka še danes.

Kot pravni strokovnjak ima Apovnik tudi velike zasluge za Slovensko glasbeno šolo na Koroškem. Tako je za leta 1977 ustanovljeni kuratorij, pa tudi za društvo, ki je bilo formalno ustanovljeno leta 1984, napisal pravila in jima pravno pomagal. Organizacijsko in finančno odgovornost sta poleg odbornikov Glasbene šole nosili tudi obe osrednji kulturni organizaciji, Krščanska kulturna zveza in Slovenska prosvetna zveza.

Pavel Apovnik je vseskozi podpiral dejavnosti Krščanske kulturne zveze: mladinsko delo – Lutke mladje, Drabosnjakove igre, pevsko in gledališko dejavnost ter izdajanje publikacij. Ko je KKZ leta 1983 ustanovila Etnološki oddelek in leta 1994 Narodopisno društvo Urban Jarnik, je Apovnik pripravil pravila in bil njegov predsednik (1997–2004). Prav tako je bil vodja društvenega strokovnega sosveta, katerega član je še danes. Leta 1998 je bil Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik po odločilnem prizadevanju Apovnika sprejet v evidenco raziskovalnih organizacij pri takratnem Ministrstvu za znanost in tehnologijo, danes pri Javni agenciji za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS).

Vsa leta se je Apovnik trudil za razvoj in celovito funkcionalnost javne rabe slovenskega jezika na Koroškem. Za pravnike, občinske od-

bornike, zaposlene v gospodarstvu in na bančnih institucijah je (s soavtorji) oral ledino in napisal več strokovnih del in praktičnih priročnikov, ki naj bi jim bili v korist v službenem življenju. V zadnjih letih pa se je z vsem srcem posvetil narečju rojstnega kraja in posamezne izraze zajel v obsežen leksikon. Ko sem ga nekajkrat lahko obiskal na njegovem domu, je kar s ponosom pokazal to njegovo bogato garaško delo. Za vztrajno in vsestransko udejstvovanje v dobrobit slovenske narodne skupnosti na Koroškem, zlasti za prizadevne dejavnosti na narodno-političnem, kulturnem, izobraževalnem in raziskovalnem področju, sta mu Narodni svet koroških Slovencev in Krščanska kulturna zveza leta 2000 podelila Tischlerjevo nagrado.

Dragi Pavel, hvala Ti za vse, kar si mi dal, Tvoje nasvete, pohvale, pa včasih tudi kake graje. Ob izidu tvojega leksikona domačih narečnih besed Ti iskreno čestitam! Buohvoni za vse, ostani zdrav in uživaj »cvetje v jeseni«!

Tvoj hvaležni Nužej Tolmaier

PAVEL APOVNIK, roj. 28. 6. 1935, je odrasčal na domačiji pri p. d. Zdovcu v Senčnem Kraju pri Pliberku. Ljudsko šolo je obiskoval v Pliberku, gimnazijo na Plešivcu/Tanzenberg in v Celovcu. Pravo je študiral na Dunaju (doktoriral 1960), kjer je bil tudi predsednik Kluba slovenskih študentov. Praksi na deželnem sodišču v Celovcu so sledile deželne službe, sprva na okrajnih glavarstvih v Beljaku, Wolfsbergu in Velikovcu, kjer je bil od 1964 do 1973 namestnik okrajnega glavarja, nato na kulturnem oddelku dežele Koroške. Leta 1974 je postal vodja prvega Biroja za slovensko narodno skupnost, ki je bil ukinjen istega leta, od 1990 do 1994 pa je bil vodja novoustanovljenega Biroja za slovensko narodno skupnost. Leta 1993 je bil pobudnik prvega slovenskega Kulturnega tedna v Špitalu ob Dravi, ki ga prirejajo še danes (od leta 2024 »Kulturtandem/Kulturni tandem«). Kot lektor za slovenski pravni in poslovni jezik je Apovnik poučeval tudi na Univerzi v Gradcu (1976–1994) in na celovški univerzi (1986–1994). Upokojil se je leta 1994 in živi v Šmarkežu pri Sinči vasi.

Po zaključenem študiju je bil predsednik Zveze slovenske mladine (1960–1968) in bil aktiven v zastopniških organizacijah koroških Slovencev: v Zvezi slovenskih organizacij – ZSO (1968–1975, 1972–1975 njen podpredsednik) in v Narodnem svetu koroških Slovencev – NSKS (1989–2003), ki ga je zastopal tudi v Sosvetu za slovensko narodno skupnost. Leta 1975 je bil glavni kandidat Koroške enotne liste (KEL) na deželnozborskih volitvah, vendar dober rezultat 6130 glasov ni zadostoval za mandat v deželnem zboru. Od leta 2003 sodeluje pri Skupnosti koroških Slovencev kot pravni strokovnjak.

Vseskozi si je s predavanji, seminarji in jezikovnimi tečaji prizadeval izobraževati koroške Slovence in Slovenke, zaposlene v gospodarstvu, bančništvu, trgovinah, Združenju in dejavne v politiki in kulturnih društvih. Posameznikom je pomagal s pravnimi nasveti in pri uveljavljanju slovenskega uradnega jezika na občinah. Tri desetletja je bil odbornik Posojilnic (najprej samostojne Posojilnice Velikovec), po združitvi Posojilnic v Velikovcu in Dobrli vasi pa je bil predsednik nadzornega odbora. Bil je soustanovitelj in odbornik vrtca Naš otrok-Unser Kind v Celovcu (1977) in deloval v Delovni skupnosti dvo- in večjezičnih zasebnih otroških vrtcev. Bil je med pobudniki ponovne ustanovitve Kulturnega društva Lipa v Velikovcu (1974) in njegov podpredsednik. Prav tako je bil soustanovitelj Koroških kulturnih dnevor v Celovcu (1972–1993). Od 1997 do 2004 je bil predsednik Narodopisnega društva Urban Jarnik, ki je od leta 1994 pravni nosilec inštituta. Odločilno je tudi pripomogel, da se je Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik uveljavil in postal priznan kot znanstvena institucija.

Je avtor številnih strokovnih del – pravnih slovarjev, priročnikov, člankov in esejev.

- koncert** | kon'ce:rt | koncert | Konzert | iz *n.*, *it.* concerto : tekmovanje glasov
- končič** | 'kɔ:nčič | klopčič | Knäuel, Garnknäuel | *pslovan.* *копъсь < *копъ : konec, začetek, *hrv.*, *srb.* konac : nit, konec niti
- kondukter** | konduk'te:r | sprevodnik | Schaffner | iz *n.* Kondukteur, *fr.* conducteur, conduire : voziti, peljati
- kongva** | 'kɔ:ngwa | kangla, vrč | Kanne, Kännchen | iz *n.* Kendl, prim. *lat.* cannata : posoda s cevko; POHL: Khandl
- konkurs** | kon'ku:rs | konkurz, stečaj | Konkurs | iz *n.*, *lat.* concursus : stekanje, trčenje, spopad
- konoapla, tudi kunoapla** | kɔ'noa:pla, ku'noa:pla | konoplja | Hanf | *pslovan.* *konoplja, iz istega vira kakor *gr.* kánnabis, *stvn.* hanaf
- konto** | 'ko:nto | konto, bančni račun | Konto | iz *n.*, *it.* conto, *lat.* computus : račun
- kontrola** | kɔnt'rɔ:la | kontrola | Kontrolle | iz *n.*, *fr.* controle : nadzor
- kop** | 'ko:p | kap | Schlaganfall | *pslovan.* *карь, prvotni pomen: kaplja, pomenski razvoj > kap, apopleksija, mrtvoud
- kop** | 'ko:p | kap, napušč | Traufe | *pslovan.* *карь : prvotni pomen: kapljanje; kap je torej prvotno označevalo del strehe, s katerega kaplja
- kopa** | 'ko:pa | kapa, kapica | Kappe, Haube, Mütze | iz *n.*, *lat.* cappa : kapuca, plašč s kapuco
- kopa, tudi koapa** | 'ko:pa, 'koa:pa | kopa, stog, kup sena | Schober, Heuhaufen | *izvor glej koapa*
- kopat sa** | 'kɔ:pat sa | kopati se | baden | *pslovan.* *kopati se : umivati se, izvor ni razjasnjen
- koplca** | 'ko:plca | kapljica | Tropfen | *pslovan.* *kaplja, prvotni pomen mogoče lezenje, polzenje
- kopnu** | 'kɔ:pnu | kopno | schneefrei, abgetaute Fläche, reg. aper | *pslovan.* *копънь : primeren za kopanje, obdelovanje (zemlje)
- kor** | 'kor | kar, takoj; nikar | gleich, sofort; ja nicht, nicht doch | *pslovan.* *ka : kam, kje, prim. nikar : prvotno nikamor | »Kor pridem.« / »Štæk pa kor.«
- korbodi, prim. korsibodi** | 'kor'bɔ:di, 'kɔrsi'bɔ:di | karkoli | was immer

- srkat** | 'sərkət | srkati | saugen, schlürfen | *pslovan*. *sьrkati : srkati, sesati
- srna** | 'sərna | srna | Reh, Rehgeiß | *pslovan*. *sьrna, iz indogermanskega *k'rh-nah- : rogata žival
- srnjok, tudi pok** | sər'njo:k, tudi 'pə:k | srnjak | Rehbock | iz *pslovan*. *sьrna
- sroka** | s'ro:ka | sraka | Elster | *pslovan*. *sorka, *stprus*. sarke
- srom** | s'rə:m | sram (občutek sramu) | Scham (Gefühl von Scham) | *pslovan*. *sormъ, *izvor ni razjasnjen*, *stcslovan*. sramъ : sram, spolni organi | »A ta ni srom, ku štək cotou hodəš ukuəle.«
- srotka** | s'rə:tka | sirotka | Molke, Käs milch, Käs ewasser | *pslovan*. *syrovatъka, iz *syrovatъ : kisel, vlažen
- srou** | s'rə:u | surov | roh, ungekocht | *pslovan*. *surovъ : nasilen, *syrovъ : surov, kisel, vlažen
- srp** | 'sərp | srp | Sichel | *pslovan*. *sьrpъ, iz *ide.* baze *serp- : rezati, oster, *lat.* sarpere
- sršen** | 'səršen | sršen | Hornisse | *pslovan*. *sьršę, prvotni pomen verjetno 'glavata žival, žuželka z veliko glavo'
- srueta** | s'ru:əta | sirota | Waise, Waisenkind; die Arme, die Hilflose | *pslovan*. *sirota : prvotni pomen: osirotelost, osamelost
- sruetej** | s'ru:ətej | sirota, sirotek | Waise, Waisenkind; der Arme, der Hilflose | *izvor glej* srueta
- sržien, tudi stržien** | sər'ži:ən, stər'ži:ən | stržen | Stammkern, Mark (bei Pflanzen) | *pslovan*. *stržę, 4. skl. *stržęnъ; iz nekdanjega pomena : sredina rečnega toka
- stalnu** | s'ta:lnu | stalno, vedno, zmeraj | ständig, dauernd | stalen (19. stol.), izpeljano iz preteklega glagola stati > (je) stal
- stánet sa** | s'ta:nət sa | stegniti se; preneseno: umreti | sich strecken; im übertragenen Sinn: sterben (Arme und Füße von sich strecken) | *pslovan*. *tęgnqti : vleči, raztegovati, napenjati
- stanuvoje** | stanu'wə:je | stanovanje | Wohnung | iz *pslovan*. *stanъ, *stcslovan*. stanъ : utrdba, šotorišče, taborišče
- stanvat** | s'ta:nwat | stanovati | wohnen | *izvor glej* stanuvoje

- star** | s'ta:r | star | alt | *pslovan.* *starъ : prvotni pomen: star, izkušen, čvrst
- starejši** | sta're:jši | starši | Eltern | *pslovan.* *starējъši iz *starъ : prvotni pomen: starejši (najbližji sorodniki)
- stat** | s'tat | stati | stehen | *pslovan.* *stojati, *sln.* oblika nastala po kontrakciji oz. krčitvi besede
- steačen** | s'tea:čen | stekel | tollwütig | *pslovan.* *vъztekъ : prvotni pomen: takšen, ki steče, zdirja (kakor stekla žival)
- steagnu** | s'tea:gnu | stegno | Schenkel, Oberschenkel | morda *stegno, po disimilaciji nosnikov *stcslovan.* stegno, stъgno
- steana** | s'tea:na | stena | Wand | *pslovan.* *stěna, sorodno z *germ.* *stajna : kamen, skala, *stvn.* stein
- stebr** | s'te̯bər | steber | Säule, Pfeiler, Pflock, Pfahl | *pslovan.* *stьbъrъ : steber, drog
- steklina** | stek'li:na | steklina | Tollwut | *izvor glej* steačen
- stela** | s'te:la | stelja | Streu (im Stall) | *pslovan.* *stelja : kar se nastelje, položi
- stelnca** | s'te:l̥nca | stelnica, stelnik | Streuhütte | *izvor glej* stela
- stenica** | stē'ni:ca | stenica | Wanze | iz *pslovan.* *stěna, ker se stenice zadržujejo tudi v stenah, prim. *stvn.* wantlūs : Wandlaus
- stezda** | s'təzda | steza | Pfad | *pslovan.* *stьdza : pot, steza
- stikjat** | s'ti:kjat | stikati, iskati kaj (brez vednosti lastnika) | stöbern, suchen (ohne Wissen des Eigentümers) | nedovršni par od stakniti : postaviti skupaj
- stiskat** | s'ti:skat | stiskati | drücken, pressen | *pslovan.* *tiskati : povzročati, da se utekočini, cediti
- stisnet** | s'tisnət | stisniti | drücken, zusammendrücken | *izvor glej* stiskat
- stoglej** | s'to:gl̥ej | vezalka (za čevlje) | Schuhband, Schnürsenkel | PLETERŠNIK: stogla : Schnürriemen
- stolej** | s'to:l̥ej | stolček | kleiner Stuhl, Sessel | *izvor glej* stvau
- ston** | s'to:n | stan (družinski, socialni itd.); (planinski) stan, staja | Stand, Status (z. B. familiär, sozial); Unterstand (auf der Almweide) | *pslovan.* *stanъ : prvotni pomen: kar stoji